

יוזמה ב"פי החירות"
 הרב מואיז נבון

The greatness of man – his dignity and his creativity – is expressed in his freedom of will and in his ability to choose. – Rabbi Joseph Soloveitchik

רש"י שמות פרק יז פסוק ב

ויחננו לפני פי החירות - הוא פיתוס, ועכשיו נקרא פי החירות על שם שנעשו בני חורין, ...

רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ז הלכה א

מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים בליל חמשה עשר בניסן שנאמר + שמות י"ג + זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים כמו שנאמר + שמות כ"ו + זכור את יום השבת, ומנין שבליל חמשה עשר תלמוד לומר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך. ואף על פי שאין לו בן, אפילו חכמים גדולים חייבים לספר ביציאת מצרים וכל המאריך בדברים **שאיננו ושהיו** הרי זה משובח.

R. Soloveitchik, Festival of Freedom, p52

She-ir'u always denotes passivity: something happened to me; I am the object; I was overpowered. *She-hayu* can also denote active participation, a free decision, purposive action.

~ שאירעו ~

שמות יב (לג) ותחזק מצרים על העם למהר לשלחם מן הארץ כי אמרו פלנו מתים :

מלבי"ם שמות פרשת בא פרק יב פסוק לג - ואחר שנודע להמצריים רשות פרעה טרדו אותם בבהלה לצאת תיכף ולא הניחום להכין צדה לדרך, באשר לפי דעתם מתו גם הבנים שאינם בכורים, שלא ידעו שנשיהם מזונות, חששו שימות כולם, ...

רמח"ל, דרך ה', חלק א, פרק א, ב.

ואולם גזרה חכמתו, שלהיות הטוב שלם, ראוי שיהיה הנהנה בו בעל הטוב ההוא. פירוש: מי שיקנה הטוב בעצמו, ולא מי שיתלווה לו הטוב בדרך מקרה. ותראה שזה נקרא קצת התדמות, בשיעור שאפשר, אל שלמותו יתברך. כי הנה הוא יתברך שמו שלם בעצמו, ולא במקרה, אלא מצד אמיתת עניינו מוכרח בו השלמות, ומשוללים ממנו החסרונות בהכרח. ואולם זה אי אפשר שימצא בזולתו, שיהיה אמיתתו מכרחת לו השלמות ומעדרת ממנו החסרונות. אך להתדמות לזה במקצת, צריך שלפחות יהיה הוא הקונה השלמות שאין אמיתת עניינו מכריח לו, ויהיה הוא מעדיר מעצמו החסרונות שהיו אפשריים בו.

ועל כן גזר וסידר שיבראו (1) ענייני שלמות (2) וענייני חסרון, ותברא ברייה שיהיה בה האפשרות לשני העניינים בשווה, ויותנו לברייה הזאת (3) אמצעים שעל ידם תקנה לעצמה את השלמויות ותעדייר ממנה את החסרונות, ואז יקרא שנתדמת במה שהיה אפשר לה לבוראה, ותהיה ראויה לידבק בו וליהנות בטובו ...

~ ושהיו ~

שמות פרק יז

(א) ויִדְבֶר יְקוֹק אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר : (ב) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּשְׁבוּ וַיִּחַנּוּ **לפני פי החירות** : (1) בֵּין מִגְדָּל (3) וּבֵין הַיָּם (2) **לפני בעל צפן** נִכְחוּ תַחֲנוּ **על הים** :

(1) מִגְדָּל עֲנִינֵי שְׁלֵמוֹת : - **שמואל ב (כב:נא)** - מִגְדָּל יְשׁוּעוֹת מְלָכֹו ...

(2) **בעל צפן** עֲנִינֵי חֶסְרוֹן : - **רש"י יז:ב** - בעל צפן - הוא נשאר מכל אלהי מצרים, כדי להטעותו, ...

(3) **הים** אֲמֻצְעִים שֶׁעַל יָדָם תִּקְנֶה לַעֲצָמָה אֶת הַשְּׁלֵמוּיוֹת : - **תחנו על הים** : תתבוננו, תחשבו על ...

~ השעון דופק ~

(ג) וְאָמַר פְּרַעֲה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל נִבְכִּים הֵם בְּאַרְצָךְ סָגַר עֲלֵיהֶם הַמִּדְבָּר : (ד) וְחִזְקֵתִי אֶת לֵב פְּרַעֲה וְרָדַף אַחֲרֵיהֶם וְאֶכְבְּדָהּ בְּפְרַעֲה וּבְכָל חֵילוֹ וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי אֲנִי יְקוֹק וַיַּעֲשׂוּ כֵן : (ה) וַיִּגְדַּל לְמִלְחָה מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעָם וַיִּהְיֶה לְלֵב פְּרַעֲה וַיַּעֲבְדֵיו אֶל הָעָם וַיֹּאמְרוּ מַה זֹּאת עָשִׂינוּ כִּי שָׁלַחְנוּ אֶת יִשְׂרָאֵל מֵעֲבָדֵנוּ : (ו) וַיֹּאסֶר אֶת רַכְבּוֹ וְאֶת עֲמוֹ לְקַח עִמּוֹ : (ז) וַיִּקַּח שֵׁשׁ מֵאוֹת רֶכֶב בַּחֹר וְכָל רַכְבּ מִצְרַיִם וְשָׁלַטְם עַל כָּלוּ : (ח) וַיִּחַזַּק יְקוֹק אֶת לֵב פְּרַעֲה מִלְחָה מִצְרַיִם וַיִּרְדֹּף אַחֲרָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִצְאִים בְּיַד רַמָּה : (ט) וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם אַחֲרֵיהֶם וַיִּשְׁיִגּוּ אוֹתָם חֲנִים **על הים** כֹּל סוֹס רַכְבּ פְּרַעֲה וּפְרָשָׁיו וְחֵילוֹ **על פי החירות לפני בעל צפן** :

❖ **"לפני פי החירות"** לעומת **"על פי החירות"**

(ב) דבר אל בני ישראל וישבו ויחננו לפני פי החירות בין (1) מגדל ובין (3) הים לפני (2) בעל צפון נכחו תחנו על הים :
(ט) וירדפו מצרים אחריהם וישגו אותם חנים על הים כל סוס רכב פרעה ופרשיו וחילו על פי החירות לפני בעל צפון :

❖ פי החירות : בעל צפון, ים, אין "מגדול"

D. Birnbaum, God and Evil, p118

Man cannot enjoy total freedom in an environment of a fully watching God.

~ הקושי להיכנס לברית של "ושהיו" (פעולה אקטיבי) ~
(י) ופרעה הקריב וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נסע אחריהם וייראו מאד ויצעקו בני ישראל אל יקוק : (יא) ויאמרו אל משה המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר מה זאת עשית לנו להוציאנו ממצרים : (יב) הלא זה הדבר אשר דברנו אליך במצרים לאמר חדל ממנו ונעבדה את מצרים כי טוב לנו עבד את מצרים ממתנו במדבר : (יג) ויאמר משה אל העם אל תיראו התיצבו וראו את ישועת יקוק אשר יעשה לכם היום כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תסיפו לראתם עוד עד עולם : (יד) יקוק ילחם לכם ואתם תחרישון : פ

(טו) ויאמר יקוק אל משה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו :

R. Soloveitchik, Festival of Freedom, p53

No spiritual progress is possible, or will be decreed and precipitated by God, unless man is ready to participate and freely commit himself to a certain idea.

משך חכמה שמות פרק יד פסוק (טו)

מה תצעק אלי, דבר אל בני ישראל ויסעו. במכילתא (פרשה ג סעיף א) : ר' יהודה אמר, אמר הקדוש ברוך הוא למשה : משה אין להם לישראל אלא ליסע! נראה דמפרש דכל בני ישראל הלכו אחרי משה כצאן בבקעה אחר הרועה, אמנס בים צוה הקדוש ברוך הוא למשה שישע אחרי העם, והמה באמונתם בו ילכו בתוך הים, ובזכות הנסיעה שיבואו תוך המים בים יבקע להם הים...

אור החיים שמות פרק יד פסוק טו

... "דבר אל בני ישראל" פירוש זאת העצה היעוצה להגביר צד החסד והרחמים דבר אל בני ישראל ויתעצמו באמונה בכל לבם ויסעו אל הים קודם שיחלק על סמך הבטחון כי אני אעשה להם נס ובאמצעות זה תתגבר הרחמים ואתה הרם את מטך פירוש באמצעות מעשה הטוב נעשה להם הנס ובקע הים כי גדול הבטחון והאמונה הלו להכריעם לטובה.

תלמוד בבלי מסכת סוטה דף לו עמוד ב

היה ר"מ אומר : כשעמדו ישראל על הים, היו שבטים מנצחים [מתווכחים] זה עם זה, זה אומר אני יורד תחלה לים וזה אומר אני יורד תחלה לים, קפץ [דף לו.] שבטו של בנימין וירד לים תחילה, שנאמר : +תהלים סח+ שם בְּיָמֵינוּ צַעִיר, אל תקרי רודם אלא רד ים, והיו שרי יהודה רוגמים אותם, שנאמר : +תהלים סח+ שרי יהודה רגמתם, לפיכך זכה בנימין הצדיק ונעשה אושפיזן לגבורה, שנאמר : +דברים לג+ ובין כתפיו שכן ;
אמר לו רבי יהודה : לא כך היה מעשה, אלא זה אומר אני יורד תחילה לים וזה אומר אני יורד תחילה לים, קפץ נחשון בן עמינדב וירד לים תחילה, שנאמר : +הושע יב+ סבבני בכחש אפרים ובמרמה בית ישראל ויהודה עוד רד עם אל, ועליו מפרש בקבלה : +תהלים סט+ הושיעני אלהים כי באו מים עד נפש, טבעתי ביון מצולה ואין מעמד וגוי +תהלים סט+ אל תשטפני שבות מים ואל תבלעני מצולה וגוי, באותה שעה היה משה מאריך בתפלה, אמר לו הקב"ה : ידדיי טובעים בים ואתה מאריך בתפלה לפני? אמר לפניו : רבונו של עולם, ומה בידי לעשות? אמר לו : +שמות יד+ דבר אל בני ישראל ויסעו, ואתה הרם את מטך ונטה את ירך וגוי, לפיכך זכה יהודה לעשות ממשלה בישראל, שנאמר : +תהלים קיד+ היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו, מה טעם היתה יהודה לקדשו וישראל ממשלותיו? משום דהים ראה וינוס.

רד"ק תהלים פרק קלו

(יג) לגזור ים סוף לגזרים, וזה חסד יסופר לעולם, כי בעבור שלא יראו מלחמה, לא נחם דרך ארץ פלשתים (שמות יג, יז), ושינה בעבורם טבע המים כדי שיעברו בתוכו. ועשה חסד גדול עמהם בקריעת הים, שקרעו עשר קרעים לשנים עשר שבטים, כדי שלא יכנסו בערבוביא, אלא כל שבט ושבט עבר בדרכו שנגזר לו, על זה ראוי לומר ולספר חסדו לעולם. כן פירשו רז"ל (מכילתא בשלח, פי"ד, טז) כי לשנים עשר גזרים נגזר ים סוף.

EXTRA